

УДК 37.017.92

СЕНС ЖИТТЯ І ЩАСТЯ В КОНТЕКСТІ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

О. О. Світлічна

У статті досліджується проблема сенсу життя та щастя в контексті духовних цінностей учнівської молоді. Надається характеристика понять «сенси життя» та «щастя» у різноманітних аспектах. Особливу увагу приділено ціннісній сфері сучасної учнівської молоді. Підкреслюється, що навчально-виховний процес повинен бути спрямований на досягнення духовно-моральних цінностей та ідеалів, що сприяють формуванню у учнівської молоді істинного сенсу життя.

Ключові слова: щастя, сенси життя, духовність, духовні цінності, учнівська молодь.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Унікальність кожної людини полягає в тому, що їй недостатньо просто жити, для неї вкрай потрібно розуміти, з якою метою вона живе. Щастя для нас просто неможливе без усвідомлення сенсу життя.

Учнівський вік – це той відповідальний період, коли відбувається духовне становлення особистості. В цей час дуже важливо приділяти увагу формуванню духовно-моральних цінностей, які є втіленням доброти, справедливості, толерантності, чесності, любові. Саме через досягнення молоді людиною вищих духовних цінностей відбувається усвідомлення істинного сенсу життя, що в свою чергу дарує людині відчуття абсолютного щастя та гармонії із собою та з усім навколишнім світом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання сенсу життя та щастя являють собою докорінні проблеми, які постійно обговорюються та обмірковуються філософами, педагогами, психологами, соціологами, етиками, культурологами, митцями, тощо.

Проблема сенсу життя була центром досліджень багатьох вчених усіх часів: античний період (Сократ, Аристотель, Платон, Сенека та ін.); епоха Відродження (М. Кузанський, М. Монтень, Леонардо да Вінчі та ін.); новітній час (В. Франк, К. Ясперс, М. Хайдеггер, А. Камю та ін.).

Психологічний аспект сенсу життя людини досліджували С. Л. Рубінштейн, А. Ленгле, Р. Еммонс, А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм та інші.

Різні аспекти проблеми щастя досліджували такі вчені, як Д. О. Леонт'єв, А. З. Шапіро, В. А. Петровський, І. А. Джидар'ян та інші.

Дослідженню духовності та найвищих духовних цінностей присвячували свої роботи М. Євтух, Г. П. Шевченко, В. Жуковський, О. Колісник, Ж. Юзвак та інші.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми сенсу життя і щастя в контексті духовних цінностей учнівської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людству протягом всієї історії свого існування доводилося вирішувати безліч важливих питань, серед яких проблема сенсу життя завжди була найгострішою, найскладнішою та безперечно залишається такою і зараз. Людина не може відчувати себе щасливою, не розуміючи для чого вона живе. Поняття «щастя» і «сенси життя» мають тісний зв'язок, вони поєднують у собі моральну свідомість та духовний досвід кожної людини.

На думку більшості вчених, учнівський період характеризується формуванням власного ціннісного світогляду, принципів, переконань, поступово розвиваючогося вміння планувати та будувати свій життєвий шлях. Молода людина намагається усвідомити сенси свого життя та сформуванню цілі, яких вона хоче досягти.

На превеликий жаль, сучасне молоде покоління все частіше віддає перевагу матеріальним цінностям. Для великої кількості молоді життя носить виключно споживацький характер. Сенси життя та щастя для таких молодих людей сконцентроване на задоволенні лише своїх бажань та пристрастей.

Важливо зазначити, що для будь-якої молоді людини, як для особистості, що тільки знаходиться в процесі розвитку, перш за все потрібно зрозуміти цінність самого життя, усвідомити життя як найголовнішу існуючу цінність. Зрозумівши це, людина відкриє шлях до формування інших особистісних цінностей, які надалі будуть визначними для смислотворчого пошуку.

На особливу увагу заслуговує твердження В. Франкла, який вважав, що кожен має свій унікальний сенси життя, і людина може зробити своє життя усвідомленим, реалізуючи три групи цінностей:

цінності творчості (творча діяльність людини, те, що людина дає життю);

цінності переживання (людина приєднується до переживання цінностей, що вона спостерігає навколо себе);

цінності відношення (позиція, яку людина займає по відношенню до чинників, що певним чином обмежують її життя, та які вона не може змінити) [7, с. 174].

На думку О. В. Аніщенко сенс життя завжди містить у собі три аспекти: цільовий – визначає стратегію і тактику життя; емоційний – відображає задоволеність людини своїм життям, її емоційну насиченість; вольовий – є рушійною силою активності особистості, забезпечує її готовність до досягнення життєвих цілей [1, с. 177].

Відомий психолог А. Ленгле вважав сенс засобом орієнтації до повноцінного життя. [3, с. 14-20]. Таким чином, розмірковуючи про сенс життя, людина виражає свою сутність, своє прагнення не просто жити, але й планувати своє життя, відчувати його виправданість та доцільність.

На наш погляд, виховання учнівської молоді сьогодення повинно бути спрямоване на загальнолюдські духовні ідеали та цінності, на розвиток духовного потенціалу. Духовний потенціал в операційному плані виступає змістовною характеристикою таких підструктур особистості як спілкування, спрямованість, характер, самосвідомість, інтелект і досвід [4, с. 91].

Духовність – це гармонійне узгодження внутрішнього світу людини, душі і духу, інтегрована властивість особистості, яка дозволяє робити вільний вибір смислу життя на основі духовно-морального ідеалу; це сходження до вищих цінностей, возз'єднання образу Я з образом світу [8, с. 9].

Безперечним є той факт, що орієнтованість освітньо-виховного процесу на духовно-моральні цінності та ідеали повинна сприяти формуванню істинного сенсу життя учнівської молоді. Згідно з С. Л. Рубінштейном, «цінності – це не те, за що ми сплачуємо, а те – заради чого ми живемо» [5, с. 388]. На жаль, молоде покоління залежне від чисельних криз, трансформацій та протиріч сьогоденного світу. Народжені у час глобальної інформатизації, молоді люди не встигають глибоко осмислити весь той потік інформації, з яким вони повсякденно стикаються. Їм бракує часу на осмислення та висновки, бракує уважності, терпеливості, спокою. Часто, будучи розгубленими, молоді люди не в змозі вирішити, що цінніше – духовне збагачення чи матеріальне. Більшість сучасного молодого покоління надає пріоритет матеріальним цінностям, обираючи споживацький спосіб життя. Вплив високих темпів розвитку сучасних технологій (комп'ютерів, мережі Інтернет, мобільних телефонів,

телевізорів) кардинально змінив погляди на сенс життя та щастя. Учні та студенти звикли заповнювати смартфонами, соціальними мережами, комп'ютерними іграми весь свій вільний від навчання час. Віртуальне життя їх приваблює більш ніж реальне, віртуальні друзі та віртуальні подорожі Інтернет простором замінюють юній людині спілкування із батьками, однолітками, взаємодію з реальним навколишнім світом.

Багато підлітків та юнаків вбачають для себе сенс життя в збагаченні, у володінні різноманітними благами сучасної цивілізації. Доречним буде пригадати одвічне питання, яке сформулював відомий філософ та психолог Еріх Фром – «мати» або «бути». Безперечно, життєва установка «мати» (фінансову незалежність, успіх, владу, славу, тощо) є природною для людини нашого часу, адже теперішнє життя дійсно передбачає володіння деякими речами. Але досить важливим є не перетнути межу та не зробити установку «мати» самоціллю сенсу життя та щастя. Володіння речами, об'єктами повинно бути лише засобом досягнення більш глибоких смисложиттєвих цілей.

Установка «бути» відповідає духовним потребам людини, її прагненням до самопізнання, самовдосконалення, реалізації природного внутрішнього та зовнішнього потенціалу. Варто зазначити, що саме у підлітковий та юнацький період людина починає робити перші самостійні кроки, та у неї з'являються перші уявлення про доросле життя, його зміст та цілі. Саме на цьому етапі важливо обрати вірний життєвий шлях та визначити істинні цінності, цілі та ідеали, адже від вірного вибору життєвої установки залежить суспільна цінність життя людини та її особисте щастя.

Говорячи про таке глибоке та багатогранне поняття як щастя, буде доречним звернутися до його трактування. Згідно з Тлумачним словником української мови, «щастя – це стан цілковитого задоволення життям, вияв радості від спілкування з рідними, близькими; успіх, удача».

Український педагогічний словник окреслює щастя як поняття моральної свідомості, що позначає стан людини, який найбільше відповідає внутрішній задоволеності повнотою й осмисленістю життя, здійсненням свого людського призначення.

Володимир Даль у своєму тлумачному словнику дає наступне визначення: «щастя – благоденство, добробут, бажане нагальне життя без горя, тривоги та смутку».

Старогрецьке слово «*eduaímonia*» (справжнє щастя) складалося із двох слів – *eu* (добро) та *daimon* (божество). Отже, дослівно це означало, що доля кожної людини залежить від богів, знаходиться під їх

заступництвом. І дійсно, керуючись історичними фактами, можна побачити, що у Древній Греції щастя вважалося досить рідким явищем та призначалося тільки для тих, кому боги надавали перевагу. Сама думка про те, що щастя може отримати кожна людина, вважалась зарозумілістю, та її зустрічали суворим покаранням. Саме в той час відомий філософ Сократ став першим, хто стверджував, що щастя можна отримати за допомогою людських зусиль. Він був впевнений, що ключ до щастя полягає в тому, щоб звернутися від фізичного тіла до душі, до всього духовного, що є в людині.

На жаль, сьогоденне молоде покоління не усвідомлює того, що відчуття справжнього щастя залежить не стільки від володіння якимись благами, скільки від того, чи має в загалі людина духовну здатність бути щасливою. Суперечливі реалії сучасного світу змушують молодь формувати ідеал щастя, що базується суто на споживацьких інтересах, на бажанні мати та отримувати цінні блага у житті. Вона ставить собі матеріальний добробут за життєво важливу кінцеву мету і всіма силами прагне до неї. Така точка зору нав'язується молодій людині сучасною масовою культурою, вплив якої важко переоцінити. Матеріально обумовлене суспільство змушує бути егоїстичним, заповзятливим, настирним, домагатися успіху в будь-який спосіб. Безперечно, матеріальна незалежність та стабільність здатна підвищити рівень щастя людини, але не варто забувати про те, що гроші – це тільки засіб для досягнення мети, а не сама мета. Досить часто відбувається підміна справжніх прагнень та бажань штучними, які були нав'язані ззовні. Може статися і так, що все життя може пройти в гонитві за вигаданим примарним щастям, і в підсумку людина усвідомлює, що так і не спромоглася його відчутти.

Говорячи про щастя та шляхи його досягнення, варто акцентувати увагу на вихованні учнівської молоді, здатної до успішної самореалізації. Сенс життя полягає в сприянні суспільному розвитку, всебічному розвитку інших людей, тому що тільки ця діяльність створює умови і для особистої самореалізації [2, с. 96]. Саме у підлітковому віці формується активна життєва позиція, та відбувається підготовка до життя у дорослому світі. Кожна людина прагне до самопізнання, до реалізації власної сутності, пошуку свого місця у житті. «Людина, яка не визначила свого місця в суспільстві, стає особисто нещасливою, а кожен нещасливий – це лихо суспільства» [6, с. 203]. Варто зазначити, що успішна реалізація молоді людини стає можливою лише тоді, коли вона має відповідне уявлення про сутність істинного щастя. Підростаюче покоління повинно зрозуміти, що справжнє щастя – це розвиток особистих здібностей, розкриття потенціалу

в різних аспектах життя, допомога іншим людям, власне духовне збагачення.

В. О. Сухомлинський зазначав, що духовність є основою життєдіяльності кожної людини, чинником досягнення нею особистого та суспільного щастя. Проблема відсутності моральних та духовних пріоритетів у сучасній молоді криється в недостатньому рівні морального виховання. Найважливішим завданням освітньо-педагогічного процесу сьогодні є розвиток та виховання духовності у учнівської молоді. Дуже важливо створити умови для формування у молоді прагнення до загальнолюдських цінностей, таких як добро, краса, любов, милосердя, справедливість, толерантність, готовність допомагати іншим. Осягнення вищих духовних цінностей веде до усвідомлення істинного сенсу життя та досягнення справжнього щастя.

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що більшість учнівської молоді сучасності надає пріоритет матеріальним цінностям, обираючи споживацький спосіб життя. Справжні прагнення та бажання молодого покоління часто підміняються штучними, нав'язаними ззовні масовою культурою. Отже, сучасний освітньо-виховний процес має бути орієнтованим на духовно-моральні цінності та ідеали, які сприяють формуванню справжнього сенсу життя учнівської молоді.

Література

1. Аніщенко О. В. Смысловиттєві орієнтації у професійній діяльності педагога / О. В. Аніщенко // Я – концепція академіка Неллі Нічкало у вимірі професійного розвитку особистості: зб. наук. пр. / редкол. І.А. Зязюн (голова), О. М. Отич та ін. – К.: СПОД НАПН України, 2014. – С. 174-181.
2. Губерський Л. Філософія : навч. посібник для студ. і аспірантів вищих навч. закл. / І. Ф. Надольний (ред.). – 5. вид., стер. – К. : Вікар, 2005. – 516с.
3. Ленгле А. Смысл – компас в океане жизни // Жизнь, наполненная смыслом. – М.: Генезис, 2004. – 128 с.
4. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія / Е. О. Помиткін. – К.: Наш час, 2007. – 280 с.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Изд-во «Питер», 2003. – 720 с.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 1. – К. : Радянська школа, 1976. – С. 55–206.
7. Франкл В. Э. Человек в поисках смысла : сборник / В. Э. Франкл; пер. с англ. и нем. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
8. Шевченко Г. Освіта та духовне виховання людини // Витоки педагогічної майстерності: Збірник наукових праць Полтавського національного

педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 13. – Полтава, 2014.
– Серія «Педагогічні науки. – С. 8–12.

СМЫСЛ ЖИЗНИ И СЧАСТЬЕ В КОНТЕКСТЕ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ

О. А. Светличная

В статье исследуется проблема смысла жизни и счастья в контексте духовных ценностей учащейся молодежи. Дается характеристика понятий «смысл жизни» и «счастье» в различных аспектах. Особое внимание уделено ценностной сфере современной учащейся молодежи. Подчеркивается, что учебно-воспитательный процесс должен быть направлен на постижение духовно-нравственных ценностей и идеалов, способствующих формированию у учащейся молодежи истинного смысла жизни.

Ключевые слова: счастье, смысл жизни, духовность, духовные ценности, учащаяся молодежь.

MEANING OF LIFE AND HAPPINESS IN THE CONTEXT OF SPIRITUAL VALUES OF STUDENT YOUTH

O. O. Svitlichna

The author of the article examines the problem of meaning of life and happiness in the context of spiritual values of student youth. The characteristics of the concepts «meaning of life» and «happiness» in various aspects is given. Particular attention is paid to the value sphere of student youth. It is emphasized that the teaching and educational process should be aimed at acquiring moral and spiritual values and ideals which help student youth form the true meaning of life.

Keywords: Happiness, meaning of life, spirituality, spiritual values, student youth.

Світлична Оксана Олександрівна – аспірант кафедри педагогіки факультету гуманітарних наук, психології та педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: o.svitlichna@gmail.com

Svitlichna Oksana – Postgraduate of the Pedagogy Department of the Faculty of Humanities, Psychology and Pedagogy of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: o.svitlichna@gmail.com